

Bedrijfseconomie

Ivan De Cnuydt

Bedrijfseconomie

Een inleiding

© Academia Press

P. Van Duyseplein 8

9000 Gent

Tel. 09 233 80 88

Fax 09 233 14 09

info@academiapress.be

www.academiapress.be

Uitgeverij Academia Press maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimediativisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Vormgeving: Twin Media bv

Cover: Twin Media bv

Gent, Academia Press, 2016, 236 p.

ISBN 978 90 382 2592 0

D/2016/4804/059

NUR 780

Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgeverij.

Inhoud

	Woord vooraf	13
o	Inleiding	15
I	Kosten- en opbrengstberekening ter ondersteuning van beslissingen	19
	1 Kostenbegrippen	21
	1.1 Het begrip kosten	22
	1.2 De doeleinden van de kostenberekening	23
	1.2.1 Planning op lange termijn	23
	1.2.2 Planning op korte termijn	23
	1.3 De standaardkostprijsberekening	24
	1.3.1 Bepaling van de standaardkostprijs	24
	1.3.2 Belang van de standaardkostprijs	24
	1.4 Kostenindelingen	25
	2 De kostensoorten	27
	2.1 De kosten van grond- en hulpstoffen	28
	2.2 De arbeidskosten	29
	2.3 De kosten van de duurzame productiemiddelen	31
	2.3.1 Algemeen	31

2.3.2	Afschrijvingssystemen	32
	<i>Fiscaal aanvaarde methoden</i>	33
	De lineaire afschrijvingsmethode	33
	De degressieve afschrijvingsmethode	34
	<i>Fiscaal niet aanvaarde methoden</i>	38
	De afschrijving met een vast percentage van de boekwaarde	38
	De afschrijving met meerdere afnemende percentages van het totaal af te schrijven bedrag (= AW - RW)	40
	<i>Meerdere afnemende percentages op basis van het kleinste rekenkundig gemiddelde</i>	40
	<i>Meerdere afnemende percentages op basis van het grootste rekenkundig gemiddelde</i>	41
	De afschrijving met meerdere toenemende percentages van het totaal af te schrijven bedrag (= AW - RW)	43
	<i>Afschrijving met meerdere toenemende percentages van het totaal af te schrijven bedrag op basis van het kleinste rekenkundig gemiddelde</i>	43
	<i>Afschrijving met meerdere toenemende percentages op het totaal af te schrijven bedrag op basis van het grootste rekenkundig gemiddelde</i>	44
	Afschrijvingen volgens de bedrijfsdrukte	45
	<i>Zuivere bedrijfsdrukte</i>	45
	<i>Gemengde bedrijfsdrukte</i>	46
	De afschrijving volgens de sinking-fund methode	47
2.4	De kosten van de grond	49
2.5	De kosten van de diensten van derden	49
2.6	De kosten van de belastingen	50
2.7	De rentekosten	50
	Vragen en opgaven	51

3	Constante en variabele kosten	53
3.1	De totale constante kosten	54
3.2	De totale variabele kosten	55
3.3	De totale kosten	57
3.4	De gemiddelde en marginale kosten	58
3.5	De semivariabele kosten (= gemengde kosten)	60
3.6	Constante en variabele kosten en de standaardkostprijs	61
	Vragen en opgaven	63
4	Directe en indirecte kosten	67
4.1	Het begrip directe en indirecte kosten	68
4.2	Verbijzonderingsmethoden	69
4.2.1	De delingscalculatie	69
4.2.2	De equivalentiecijfermethode	70
4.2.3	Opslagmethoden	71
	<i>Primitieve opslagmethode</i>	72
	<i>Verfijnde opslagmethode</i>	76
4.2.4	De kostenplaatsen- of productiecentramethode	78
4.2.5	De activity-based costing (ABC)	86
	Vragen en opgaven	89
5	Standaardkostprijs en kostenbeheersing	93
5.1	Functies bedrijfsbudget	94
5.2	Diverse stappen bij het budgetteren	94
5.3	Systemen van kostenbudgettering	96
5.4	De verschillenanalyse	98
5.4.1	Versillenanalyse m.b.t. de directe kosten	98
5.4.2	Versillenanalyse m.b.t. de indirecte kosten	101
	Vragen en opgaven	103

6	Direct costing en het verkoop- en productieplan	105
6.1	Standaardkostprijs en verkoopplan	106
6.2	Direct costing	107
6.3	De breakevenanalyse	110
6.3.1	Er is sprake van homogene fabricage	113
6.3.2	Er wordt uitgegaan van proportioneel variabele kosten	115
6.3.3	Er wordt uitgegaan van gelijkblijvende constante kosten	116
6.3.4	Er wordt uitgegaan van een gelijkblijvende prijs per eenheid	117
6.4	Uitbesteding	118
6.5	Commerciële economie; marktonderzoek	118
	Vragen en opgaven	118
7	Investeringsvraagstukken	123
7.1	Investeringsvraagstukken	124
7.1.1	Wat is investeren?	124
7.1.2	Soorten investeringen en investeringsbehoeften	124
	<i>De vervangingsinvesteringen</i>	124
	<i>De uitbreidingsinvesteringen</i>	124
7.2	De optimale vestigingsplaats	125
7.3	De optimale bedrijfsgrootte of -capaciteit	125
7.4	De optimale gebruiksduur = economische levensduur	126
7.5	Rendement van de investeringen: selectiecriteria	127
7.5.1	De terugverdientijdmethode (= pay-back periode)	129
7.5.2	De gemiddelde rendementsmethode (= return on investment)	131
7.5.3	De methode voor de netto contante waarde (= net present value)	133
7.5.4	De methode van de interne rendementsgraad (= internal rate of return)	135
	Vragen en opgaven	138

II	Financiering	141
8	Analyse van de financiële structuur van een onderneming	143
8.1	De jaarrekening	144
8.1.1	Wie moet zijn jaarrekening publiceren?	144
8.1.2	Wie zijn de potentiële bestemmingen van de jaarrekening?	145
8.1.3	Aan de informatie te stellen eisen	147
8.2	Begrippen van dubbel boekhouden	148
8.2.1	<i>De balans</i>	148
8.2.2	<i>De resultatenrekening</i>	154
8.3	Cashflowtabel	157
8.3.1	<i>Wat zijn mogelijke cashbronnen in een onderneming?</i>	158
	Cashflow uit operationele activiteiten	159
	Cashflow uit investeringsactiviteiten	160
	Cashflow uit financieringsactiviteiten	160
8.3.2	<i>Cashflow, verschillende benaderingen</i>	160
8.4	Ratio-analyse	163
8.4.1	<i>De liquiditeit</i>	166
	Current en quick ratio	166
	Het bedrijfskapitaal	168
8.4.2	<i>De efficiëntieratio's</i>	170
	De voorraadrotatie	170
	Dagen klantenkrediet	172
	Dagen leverancierskrediet	174
8.4.3	<i>De rentabiliteit</i>	177
	Rentabiliteit van de omzet	177
	Rentabiliteit van het eigen vermogen (= REV)	178
	Rentabiliteit van het totale vermogen (= RTV)	181
8.4.4	<i>De solvabiliteit</i>	182
	Solvabiliteit	182
	Schuldgraad van een onderneming (= debt ratio)	183
	Dekkingsratio van het vreemd vermogen door de cashflow	183
8.4.5	<i>Toegevoegde waarde</i>	185

9	De financiering van de activa	191
9.1	Financiering van vaste activa	192
9.1.1	Financiering met eigen vermogen	192
	<i>Winstinhouningen</i>	193
	<i>Intensivering van het gebruik van de afschrijvingsgelden</i>	193
	<i>Externe financiering met eigen vermogen</i>	195
9.1.2	Financiering met vreemd vermogen op lange termijn	196
	<i>Het investeringskrediet</i>	196
	<i>De obligatielening</i>	196
	<i>De hypothecaire lening</i>	197
	<i>Financiële leasing (≠ huurkoop)</i>	197
9.2	De financiering van de vlottende activa	198
9.2.1	Financiering met eigen vermogen	198
	<i>Vorderingen op klanten</i>	199
	<i>Voorraden</i>	199
9.2.2	Financiering met vreemd vermogen op korte termijn	200
	<i>Het leverancierskrediet</i>	200
	<i>Het kaskrediet</i>	201
	<i>'Straight loan'</i>	202
	<i>Het discontokrediet</i>	202
	<i>'Factoring' (= factorering)</i>	203
10	De vermogensmarkt	205
10.1	De vermogensmarkt en de deelmarkten	206
10.2	Het aanbod van vermogen	207
10.3	De vraag naar vermogen	208
10.4	De confrontatie van vraag naar en aanbod van vermogen op de vermogensmarkt	208

Bijlagen	211
Bijlage I	212
Verschil tussen enkelvoudige en samengestelde rente	212
Enkelvoudige rente	212
Samengestelde rente	212
Bijlage II	214
Schema van de balans	214
Bijlage III	215
De resultatenrekening	215
A. Resultatenrekening in staffelvorm	215
B. Resultatenrekening in scontovorm	218
Oplossingen	221
De kostensoorten	221
Constante en variabele kosten	221
Directe en indirecte kosten	221
Directe en indirecte kosten	222
Direct costing en het verkoop- en productieplan	222
Investeringsvraagstukken	223
Analyse van de financiële structuur van een onderneming	223
Lijst van afkortingen	224
Lijst van symbolen	225
Lijst van figuren	226
Lijst van tabellen	229
Bibliografie	231
Index	232

Woord vooraf

Dit boek is in de eerste plaats bestemd voor studenten in het hoger onderwijs. De ruime groep potentieel geïnteresseerden in de bedrijfseconomie zal evenwel ook zijn gading vinden. De meeste onderwerpen zijn immers verduidelijkt door middel van getallen-voorbeelden (bv. breakevenafzet, direct costing, verschillenanalyse, ratio-analyse) of grafische uitwerkingen.

De behandelde materie is verdeeld in twee grote delen. In het eerste deel krijgt de lezer een inzicht in de basisbegrippen van kosten- en opbrengstberekening ter ondersteuning van beleidsbeslissingen. Er wordt aandacht besteed aan de bepaling van de kostensoorten, het onderscheid tussen constante en variabele kosten, de problematiek van de verdeling van de indirecte kosten, de kostenbeheersing, het verkoop- en productieplan en een aantal investeringsvraagstukken. In het tweede deel staat het financieringsprobleem centraal. Een nuttig hulpmiddel in dat verband is de zogenaamde financiële analyse van de onderneming. Het is niet de bedoeling dat de gebruiker een jaarrekening kan opstellen. Wel zou men moeten komen tot het begrijpen en beoordelen van de financiële situatie van een onderneming.

We hopen dat dit boek een welkome steun betekent voor alle geïnteresseerden in de bedrijfseconomie. Suggesties en opmerkingen bij de aanpak of bij de uitwerking van dit boek zijn steeds welkom.

De gebruiker kan doorheen het boek zijn kennis toetsen aan de hand van een aantal uitgewerkte voorbeelden of door middel van een aantal probleemstellingen waarvoor zelf een oplossing dient te worden gezocht. De oplossingen zijn in bijlage opgenomen.

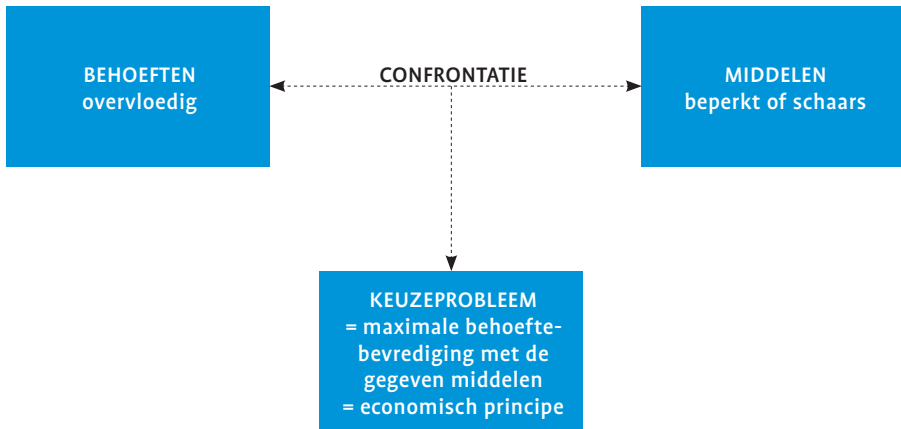
Sint-Niklaas, voorjaar 2016

De auteur

Inleiding

De studie van het economisch handelen in het raam van de bedrijfshuishouding noemen we de **bedrijfseconomie**. De bedrijfseconomie is een onderdeel van de economische wetenschap.

Figuur 0.1 De plaats van de bedrijfseconomie in de economische wetenschap

De onderneming wordt geconfronteerd met talrijke behoeften waartegenover slechts een beperkt budget (derhalve: zijn productiemogelijkheden) staat. Vandaar zal hij een keuze moeten maken tussen de verschillende behoeften. Daartoe past hij het **economisch principe** toe, d.w.z. met de gegeven middelen zoveel mogelijk behoeften trachten te bevredigen.

In de bedrijfseconomie heeft men aldus te maken met het schaarsteprobleem. Uit de schaarste groeit het waardeverschijnsel. Zonder schaarste zouden noch economie, noch waarde bestaan.

Het doel van de ondernemingsactiviteit is veelal een optimalisatie van de winst (= **winst-maximalisatie**). Om dit vooropgestelde doel te bereiken is het niet voldoende een zo hoog mogelijk verkoopcijfer te behalen. De onderneming moet tevens trachten de vooropgestelde productiehoeveelheid te realiseren met een minimum aan kosten.

Wel dient opgemerkt te worden dat de onderneming bij de planning bewust streeft naar continuïteit op lange termijn. Zo zal men de op korte termijn bestaande winstmogelijkheden bewust prijsgeven, wanneer daardoor de toekomstige winstmogelijkheden van het bedrijf te veel zouden worden geschaad.

Voorbeeld: het is vaak geboden dat een monopolist bij zijn winststreven enige matiging betracht. Hij heeft immers nooit een onbeperkte economische machtspositie.

Een belangrijke beperking is de reactie van de kopers: als de monopolist zijn prijs hoger vaststelt zullen de consumenten minder van zijn goed kopen. De aanwezigheid van substitutiegoederen voor zijn product zal dit effect versterken. Zo bezit de vervoersmaatschappij NMBS het monopolie van het nationaal reizigersverkeer, maar is er een sterke concurrentie met o.a. het particulier autoverkeer. Verder zal de monopolist rekening moeten houden met een mogelijke toetreding tot de markt van potentiële concurrenten.

Ten slotte kan ook de overheid optreden wanneer een monopolist misbruik zou maken van zijn economische machtspositie (bv. door een te hoge prijs vast te stellen).

Het is intussen niet altijd zo, dat het behalen van de maximale winst (op lange termijn) ook het enige 'heilige' doel van de onderneming is. Haar eigenlijke oogmerk kan ook zijn het verkrijgen van een groter marktaandeel of een maximale omzet, het verzekeren van de werkgelegenheid en het zorgen voor het welzijn van al diegenen die bij de onderneming betrokken zijn. Ook niet-geldelijke motieven kunnen het handelen van de ondernemingsleiding bepalen. Zo kan bijvoorbeeld het vraagstuk van de machtsverhoudingen in de ondernemingen (bv. omwille van meer status en prestige) het beleid in belangrijke mate beïnvloeden. Ook problemen zoals milieuverontreiniging en consumentenbescherming zouden heel wat ondernemingen na(-der) aan het hart moeten liggen.

Er dient een onderscheid gemaakt te worden tussen een onderneming en een bedrijf.

Een **bedrijf** is een technisch-organisatorische eenheid die de productiefactoren natuur, arbeid en kapitaal combineert met als doel goederen te produceren of diensten te presteren. Voorbeeld: een staalfabriek, een vervoersbedrijf.

Een **onderneming** is een economisch-juridische eenheid die zich van het bedrijf bedient om haar kapitaal zo renderend mogelijk te maken. Voorbeeld: de nv Sidmar, de bvba Van Machelen.

Ondernemen kan gebeuren in verschillende ondernemingsvormen. In België komen onderstaande ondernemingsvormen voor:

- de eenmansonderneming.

De wet erkent als handelsvennootschap met rechtspersoonlijkheid:

- de vennootschap onder firma, afgekort vof;
- de gewone commanditaire vennootschap, afgekort comm. v;
- de commanditaire vennootschap op aandelen, afgekort comm. va;
- de naamloze vennootschap, afgekort nv;
- de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, afgekort bvba;
- de eenpersoons besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, afgekort ebvba;
- de starters-bvba, afgekort s-bvba;
- de coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, afgekort cvba;
- de coöperatieve vennootschap met onbeperkte aansprakelijkheid, afgekort cvoa;
- het economisch samenwerkingsverband, afgekort esv;
- de landbouwvennootschap, afgekort lv.

1

Kosten- en opbrengstberekening
ter ondersteuning van beslissingen

